

Oslo, 30. mai 2023

Innspill til voldtekstutvalget fra Redd Barna

Redd Barna takker for muligheten til å gi innspill til voldtekstutvalget. Redd Barna arbeider nasjonalt og internasjonalt for at barn skal få oppfylt sine menneskerettigheter slik de er nedfelt i FNs konvensjon om barns rettigheter (barnekonvensjonen). Redd Barnas Norgesprogram arbeider for styrking av barns rettigheter og overvåker og bekjemper brudd på barnerettighetene i Norge, med særlig fokus på barn som lever i sårbare livssituasjoner.

Redd Barna er en barnerettighetsorganisasjon som arbeider for at alle barn skal få innfridd sin rett til å være trygge og beskyttet mot vold og overgrep i tråd med FNs barnekonvensjon. Det er statens plikt og ansvar å igangsette alle egnede lovmessige og økonomiske tiltak for å sikre barns rett til beskyttelse mot vold og seksuelle overgrep. Redd Barna arbeider særlig med å styrke strukturer for å forebygge seksuelle overgrep mot og mellom barn (og ungdom).

Redd Barna vil gjerne gi utvalget følgende innspill:

Barn og unges medvirkning:

Redd Barna jobber for styrking av barns rettigheter i nasjonalt lovverk og beslutningsprosesser, og legger særlig vekt på å få frem barnets perspektiv og sikre barns rett til å bli hørt i saker som angår dem i tråd med barnekonvensjonen artikkel 12, slik at deres situasjon belyses og deres erfaringer og meninger tas på alvor. Barns menneskerettigheter, slik de er uttrykt i barnekonvensjonen, skal prege og gjennomsyre alle beslutninger og all offentlig virksomhet som berører barn og unge. Det er viktig at barn får medvirke i utvalgets arbeid. Vi anbefaler at utvalget legger til rette for medvirkning fra barn og unge, for å få en oppdatert forståelse av utfordringsbildet slik unge ser det og hvilke tiltak som bør gis prioritet for å bidra til bedre forebygging, samt hjelp og støtte til unge.

Tverrsektorielle utfordringer må tas opp:

Det er store utfordringer i det tverrsektorielle samarbeidet på feltet som bør adresseres i arbeidet med å forebygge seksuelle overgrep mot og mellom barn og unge. Alvorlige mangler og utfordringer i myndighetenes arbeid med vold i nære relasjoner ble avdekket i Riksrevisjonens rapport fra 2022.¹ Det må utarbeides effektive tiltak for å bøte for disse utfordringene.

Utvalget bør se til Norges menneskerettslige forpliktelser i sitt arbeid. NIM rapporten, [Barns rett til beskyttelse mot vold, overgrep og omsorgssvikt](#)⁵, gir en oppdatert gjennomgang av menneskerettslige forpliktelse til å styrke barns rett til en trygg oppvekst.

---

¹ Riksrevisjonen (2022) *Myndighetenes innstas mot vold og overgrep*.

1. Om seksuelle overgrep mot barn og unge

Ifølge mandatet skal utvalget vurdere det forebyggende arbeidet mot voldtekt av barn, ungdom og voksne og foreslå tiltak for å styrke den forebyggende innsatsen. Redd Barna mener det er viktig at utvalget skal se på nettopp det forebyggende arbeidet rettet mot barn og unge og foreslå tiltak som kan styrke dette arbeidet.

Selv om barn har rett til beskyttelse mot vold og overgrep er det altfor mange barn og unge som opplever dette. Tall fra NKVTS sine omfangsundersøkelser viser at 1 av 20 har opplevd seksuelle overgrep fra en voksen.² [Kriplos](#) har i en rekke rapporter dokumentert at det er en økning i antall internettrelaterte overgrep mot barn, enten av voksne som bruker nettet til å komme i kontakt med barn eller unge som sprer seksualisert innhold på nett, og at ofrene er stadig yngre³. I overkant av 1 av fem har opplevd en eller flere krenkelser fra en jevnaldrende.

I dag har mange barn og unge ikke lært om kropp, grenser, seksuelle overgrep, og at vold og seksuelle overgrep er ulovlig, at det aldri er barnas skyld, og at det faktisk er mulig å få hjelp. Kun 1 av 5 av ungdom utsatt for vold og overgrep forteller at de har vært i kontakt med hjelpeapparatet i forbindelse med erfaringer med vold og/eller overgrep.

1.1 Alle barn må få kunnskap om seksualitet, vold og overgrep i barnehager og skoler

Å gi barn kunnskap om kropp, grenser og seksualitet, og vold og seksuelle overgrep, bidrar til at de føler seg tryggere på å snakke om det, de får bedre forståelse for egne og andres grenser og terskelen blir lavere for å fortelle, dersom de selv eller noen de kjenner opplever vold eller overgrep.

Redd Barnas egen spørreundersøkelse blant lærere fra 2020 viser at lærerne opplever tydelige mangler i både opplæring og verktøy.³ 2 av 3 lærere har fått ingen eller mangelfull opplæring i hva de skal gjøre om de er bekymret for at elever opplever vold, overgrep eller omsorgssvikt. Halvparten oppgir at de ikke får den veiledningen og det undervisningsopplegget de trenger for å undervise barn om vold og overgrep.

En annen norsk studie viser at lærere vegrer seg for å ta opp temaer om seksuelle overgrep med elevene.⁴ Noen av årsakene lærerne oppgir, er tabuene som er forbundet med seksuelle overgrep, samtidig som lærerne er redde for å re-traumatisere ungdommene eller stigmatisere dem. I tillegg er faktorer som stor arbeidsmengde og liten kompetanse på området oppgitt som grunner til å unnlate å ta dette opp med enkeltelever.

Elever selv mener at de ikke får god nok seksualitetsundervisning i skolen og ønsker seg mer kunnskap. Hele 7 av 10 elever rapporterte at de ønsket seg mer seksualitetsundervisning i

---

² [Hafstad, G. S.](#), & [Augusti, E. M.](#) (Red.) (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år.* (Rapport 4/2019).

³ [Reddbarna.no <https://www.reddbarna.no/aktuelt/laerere-mangler-verktoy-for-a-fange-opp-overgrep/>](https://www.reddbarna.no/aktuelt/laerere-mangler-verktoy-for-a-fange-opp-overgrep/)

⁴ Goldschmidt-Gjerløw, B. (2019). Children's rights and teachers' responsibilities: reproducing or transforming the cultural taboo on child sexual abuse?. *Human Rights Education Review*, 2(1), s. 25-46. Hentet fra: <https://journals.hioa.no/index.php/human/article/view/3079/3182>

skolen, og halvparten av elever syns ikke kvaliteten på seksualitetsundervisningen i skolen var god nok⁵.

Samtidig viser Redd Barna-notatet, *Hvordan forventer de at man skal ta dette på strak arm, uten opplæring?* Lærerstudenters perspektiver på seksualitetsundervisning, at lærere etterlyser mer kunnskap og handlingskompetanse i sine undervisningsfag, og at de etterlyser mer undervisning om kjønn og seksualitet i opplæringen.⁶

1.2 Styrk laget rundt barn og unge

Allerede fra første møte i barnehagen og på skolen, tar barn med seg de erfaringene de har hjemmefra. Hvis et barn kommer fra et utrygt hjem, der barnet kan oppleve ulike grader av omsorgssvikt, vold eller seksuelle overgrep, kan trygge, varme og oppmerksomme voksne i barnehage og skole være en beskyttende og opprettholdende faktor i barnets liv, men særlig for de som lever i sårbare livssituasjoner.

Redd Barnas forslag for å styrke det forebyggende arbeidet:

- Sikre at alle elever får helhetlig seksualitetsundervisning
- Ansatte i barnehagen og skolen må få den kompetansen de trenger til å vite hvordan de skal følge opp, snakke med og hjelpe barn de er bekymret for.
- En god mal for beredskapsplaner for vold og overgrep bør ligge tilgjengelig på UDIR sine sider. De ansatte på skolen må være kjent med planene og det må være satt av tid til å øve, jevnlig.
- Regjeringen må gi insentiver til kommuner, skoler og barnehager, slik at alle ansatte som jobber i barnehager og skoler får tid og mulighet til å få nødvendig kompetanseutvikling om vold og seksuelle overgrep.
- Bedre og mer systematisk kunnskap om seksualitet, vold og overgrep i hos alle profesjonsutdanninger som skal møte barn i sitt arbeid, og kunnskap om hvordan forebygge.
- At det er behov for kvalitetsikrede og tilgjengelige [kompetansepakker](#) om temaet på Utdanningsdirektoratets kompetanseportal, slik at ansatte i barnehagen og skolen kan få kompetanse til å styrke sitt forebyggende arbeid og sin handlingskompetanse for å avdekke vold og overgrep.
- Sikre at alle lærerutdanninger sørger for at studenter får nødvendig kunnskap og ferdigheter knyttet til helhetlig seksualitetsundervisning.
- Sikre at lærerutdanninger har kompetanse og ressurser som er nødvendig for å sikre at framtidige lærere får god kunnskap om seksualitet, vold og overgrep, samt få inn begrepet, Helhetlig seksualitetsundervisning inn i rammeplanene
- Myndigheter og skoleeiere må sikre nok ressurser til barnehager, skoler, PP-tjenesten, helsestasjons- og skolehelsetjenesten, og støtteapparatet til barn og ungdom, så de kan bli trygge, opplever god og tilpasset læring og mestring i løpet av hele opplæringsløpet.

---

⁵ Sex og Samfunn (2022) [Seksualitetsundervisning i skolen. En kartlegging av elevers og læreres erfaringer og ønsker.](#)

⁶ Redd Barna 2023: [Lærerstudenters perspektiver på seksualitetsundervisning.pdf](#)

- Læreren alene kan ikke stå alene med ansvaret om å trygge elevene i klassen sin. Hele laget rundt elevene må styrkes med flere profesjoner representert. Helseesykepleiere, spesialpedagoger, miljøterapeuter og minoritetsrådgivere må være mer tilgjengelige for elever. Det er viktig å styrke PP-tjenesten og hjelpeapparatet rundt barn og ungdom.

2. Forebygging av digitale krenkelser og overgrep

For at forebyggende tiltak skal treffe barn og unge direkte, er det nødvendig å ta høyde for at barn og unges hverdag er digital, og at det også påvirker risikobildet når det gjelder voldtekt og seksuelle overgrep mot barn og unge. Det er derfor nødvendig at utvalget i sitt arbeid har et fokus på barns sårbarhet og utsatthet i tilknytning til unges bruk av digitale medier

Redd Barna mener utvalget må:

- Synliggjøre digitale krenkelser og nettet som risikoarena for voldtekt mot barn
- Tydeliggjøre i tiltak for forebygging at alle opplæring- og kvalifiseringstiltak rettet mot barn, ungdom, foreldre og profesjonsutøvere må ta høyde for at mange krenkelser og overgrep foregår på digitale arenaer.
- Kommunale tiltaksplaner for å forebygge vold og seksuelle overgrep må ha et fokus på nettrelaterte krenkelser, og det kommunale kriminalitetsforebyggende arbeidet må på sikt rettes mot barn også under 13 år, da barn er særlig sårbare for å bli utsatt for nettkriminalitet i stadig yngre alder. Det er behov for tiltak for å tydeliggjøre ansattes ansvar og plikt til å ivareta barns rettigheter på nettet, slik de er beskrevet i den generelle kommentaren.
- Barn og unge selv må bli hørt og ha innflytelse i utarbeidelsen av planer og tiltak. Dette er nødvendig for å få innsikt i utfordringsbildet, og for at de forebyggende tiltakene skal treffe
- Det er behov for egne tiltak og aktiviteter som adresserer nettrisikoen konkret, som blant annet er beskrevet i strategien, [Forebygging og bekjempelse av internettrelaterte overgrep mot barn](#) Nasjonal strategi for samordnet innsats (2021–2025).
- [Direktoratsgruppen](#)⁷ som jobber med å lage en handlingsplan basert på strategien, Rett på nett, må ha særlig fokus på barns rett til barns beskyttelse mot vold og seksuelle overgrep.

3. Helsestasjonen og skolehelsetjenesten må styrkes

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten er en unik helsefremmende og forebyggende tjeneste som møter barn, ungdom og familier. Tjenesten skal bidra til å forebygge og avdekke vold og seksuelle overgrep mot barn, gi opplæring om seksuell helse i skolen og være et lavterskeltilbud som gir hjelp, veiledning og støtte. Redd Barna mener det må sikres tilstrekkelig øremerkede midler for at helsestasjon og skolehelsetjenesten skal være tilgjengelig for alle barn, ungdom og familier, uavhengig av hvor i landet de bor. Derfor må det

---

⁷ <https://www.medietilsynet.no/om-medietilsynet/pagaende-prosjekter-og-utredninger/nasjonal-strategi-for-trygg-digital-oppvekst/>

sikres gode rammer og ressurser til å kunne ivareta og følge opp retningslinjene for tjenestene.⁸

En Sintef-rapport fra 2020 avdekket at det er en helsesykepleiermangel på 2078 årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, sammenlignet med Helsedirektoratets anbefaling.⁹ Det ble gjort viktige prioriteringer for å styrke tjenesten i budsjettet for 2023. Den påbegynte styrkingen må fortsette. Redd Barna er fortsatt bekymret for at det ikke utdannes nok helsesykepleiere til å dekke fremtidens behov.

Redd Barna mener utvalget bør synliggjøre:

- Det er fortsatt et stort behov for flere utdanningsplasser for helsesykepleiere og det er en stor oversøkning til studiene.¹⁰
- Det er viktig å få på plass kandidatmåltall for utdanning av helsesykepleiere. Dette målet sier hvor mange helsesykepleiere utdanningsinstitusjonene har plikt til å utdanne og vil være et viktig virkemiddel for å sikre stabil rekruttering.
- Det er avgjørende å tilføre utdanningsinstitusjonene tilstrekkelig midler og satse på forskningsstillinger som bygger vitenskapelige fagmiljøer innen helsesykepleierfaget.
- Det er behov for en flerårig plan for å styrke skolehelsetjenesten og helsestasjonstilbudet som omfatter både budsjettet til kommunene gjennom konkrete midler og mer ressurser til utdanningsinstitusjonene.

Øvrige innspill til utvalgets arbeid:

- **Voldtekstutvalgets arbeid bør gi føringer for innsatser knyttet til barn som lever i særlig sårbare livssituasjoner.**

Barn og unge med funksjonsnedsettelse har tre ganger så høy risiko for å bli utsatt for vold eller overgrep. Studien «*Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten*», gjennomført av NKVTS i 2019, viser at ungdom mellom 12 og 16 år med en funksjonsnedsettelse har flere volds- og overgrepserfaringer enn ungdom uten. Studien konkluderer med at tallene viser tydelig at ungdom som har en eller flere former for funksjonsnedsettelse er betydelig mer utsatt for alle former for vold og overgrep. Samme studie viste at ungdom som ikke ønsker å kategorisere seg selv som hverken gutt eller jente har også flere erfaringer med vold og overgrep. Vi vet at ansatte som jobber med barn med funksjonsnedsettelse ikke har inngående kjennskap til barnekonvensjonen og ønsker seg opplæring i denne.¹¹ Utvalget må derfor komme med tiltak på alle innsatsnivåer i tiltakspyramiden, også når det gjelder barn og unge med funksjonsnedsettelse. Ved universelle tiltak er det viktig at all informasjon og opplæring om vold og overgrep til barn og unge må være universelt

---

⁸ <https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/helsestasjons-og-skolehelsetjenesten>

⁹ Eva Lassemo og Line Melby: [Helsesykepleiere i helsestasjons- og skolehelsetjenesten](#). Sintef-rapport, 2020.

¹⁰ Eva Lassemo og Line Melby: [Helsesykepleiere i helsestasjons- og skolehelsetjenesten](#). Sintef-rapport, 2020.

¹¹ NOVA (2021) «*Mellom idealer og praksis. Ivaretagelse av rettighetene til barn med funksjonsnedsettelse*

utformet, tilpasset og tilrettelagt for ulik fungering, utviklingsnivå og kommunikasjonsform.

- **Alle kommuner må forpliktes til å ha virksomme handlingsplaner mot vold og seksuelle overgrep.** NKTVS sin kartlegging fra 2019 av landets 422 kommuner, viste at 40 prosent av kommunene hadde handlingsplaner mot vold i nære relasjoner, hvorav cirka halvparten var interkommunale handlingsplaner.¹² Redd Barna mener alle kommuner må ha en virksom handlingsplan mot vold og seksuelle overgrep og voldtekt og at vold og seksuelle overgrep mot barn må være en sentral del i planene. Barn og unge selv bør bli hørt og ha i innflytelse i utformingen av planene, slik at tiltak for forebygging tar utgangspunkt i det lokale utfordringsbildet. Unges medvirkning er også viktig for å sikre gode planer for å forebygge nettrelaterte overgrep mot barn. Skal man sikre at kommunale handlingsplaner på feltet skal være kunnskapsbasert og innfri *alle* barns rettigheter bør utvalget kreve at norske kommuner, i utformingen og utarbeidelse, av kommunale handlingsplaner mot vold og overgrep også har et særlig fokus på barn og unge med funksjonsnedsettelse og LHBTIQ+, og andre utsatte grupper.
- **Styrk tjenesten rundt barna og deres handlingskompetanse om seksualitet, grensesetting, vold og seksuelle overgrep.** Utvalgets arbeid må bygge på barn og unges barrierer for å ikke fortelle og det må utarbeide tjenester som tar hensyn til dette. Evalueringen av forrige opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn peker på at det gjennomgående inntrykket er at både kommunale og statlig helse- og omsorgstjenester har god fenomenkunnskap, men at det mangler handlingskompetanse.¹³ Forskjellene mellom tjenestene finnes bl.a. mellom barnehager og skoler der barnehagene opplever i større grad å ha både bedre kapasitet og ferdigheter enn i skolen. Hvis vi skal øke barns kompetanse og kunnskap om hva som er lov og ikke lov, må de også møte tjenester som har evne til å forvalte ansvaret. Det vil si besitte den handlingskompetansen barn og unge har behov for; ha kompetanse på hvordan snakke om positiv seksualitet, grensesetting, opplevelse av skyld og skam, samt ha et tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid som sikrer trygge arenaer som er tilrettelagt for og har rammer som gjør det mulig for barn og unge å uttrykke seg på sine premisser og som bygger på kompleksiteten av hvorfor det er vanskelig for barn og unge å fortelle om dette. Denne handlingskompetansen bør inn i alle relevante utdanninger, og også sørge for det som er helt avgjørende for praksisendring; systematisk veiledning.
- **Vold og overgrep mot barn i samiske samfunn**
Nasjonal institusjon for Menneskerettigheter (NIM) understreker at det er behov for særskilt innsats for å forebygge vold og overgrep i den samiske befolkningen.¹⁴ I sin

---

¹² NKTVS (2019) Kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner Hvordan brukes de og til hvilken nytte?

¹³ Bakketeig, E., Stefansen, K., Andersen, L.C. & Gundersen, T. (2021). Evaluering av Statens barnehus 2021. NOVA Rapport 12/21. Oslo: NOVA, OsloMet

¹⁴ NIM (2018), *Temarapport: Vold og overgrep i samiske samfunn.*

rapport er NIM tydelige på at staten må sørge for at de som jobber i skolen, barnevernet, helsetjenesten og i politiet, har kompetanse om samiske forhold der det er nødvendig, for å forebygge, avverge eller etterforske vold og overgrep mot samiske voldsutsatte. Det er også et behov for mer kunnskap hos samiske barn og unge om gode og dårlige relasjoner, grenser for egen og andres kropp, vold og overgrep og retten til beskyttelse.¹⁵

- **Tiltak for å forebygge levekårsutfordringer.** Forskning viser at vedvarende lavinntekt øker risikoen for å være utsatt for vold og overgrep¹⁶, men det er behov for mer kunnskap om årsakssammenhenger og risikofaktorer. Ungdom som opplever at familien har dårlig økonomi har over dobbelt så stor sjanse for å ha opplevd mindre alvorlig fysisk vold i hjemmet, og nesten fire ganger så stor sjanse for å ha opplevd alvorlig fysisk vold i hjemmet.¹⁷ Utvalget bør derfor se på sammenhenger mellom levekårsutfordringer og voldsforebygging, og foreslå konkrete tiltak som påvirker positiv eller negativ retning den samlede belastningen av levekårsfaktorer som øker risikoen for vold mot barn og unge i nære relasjoner.
- **Styrk tjenestetilbud til foreldre, både som er utsatt for, men også som utøver voldtekt og seksuelle krenkelser og overgrep.** Bedre tilbud til foreldre bidrar også å sikre barns rettigheter og barns beskyttelse. Dette innebærer at tjenester som har barn, unge og familier som målgruppe må ha kompetanse på å oppdage og snakke om vold og seksuelle overgrep også med foreldre.

Med vennlig hilsen

Redd Barna

Thale Skybak

Seksjonsleder Kunnskap og nasjonal politikk

Ane Lindholt

Spesialrådgiver beskyttelse

Signaturene er elektronisk godkjent.

---

¹⁵ Barneombudet (2018): Barneombudets rapport om seksuelle krenkelser blant ungdom, Alle kjenner noen som har opplevd det. Samtaler med ungdom om seksuelle krenkelser, 2018.

¹⁶ Augusti og Skauge, NKVST (2023) Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen, Rapport nr. 1/2023

¹⁷ Hafstad, G. S., & Augusti, E. M. (Red.) (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 4/2019).